

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Excerpta Qvaedam E Libris Senecæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

791

A
EXCERPTA QVAEDAM
E LIBRIS SENECAE.

HONESTA, inquit Epicurus, res est paupertas laeta. Illa verò iam paupertas non est, si laeta est. Cui cum paupertate benè conuenit, diues est. Non qui parum habet, sed qui plura cupit, pauper est. Quid enim refert, quantum illi in arcâ, quantum in horreis lateat, quantum pascat aut feneret, si alieno imminet, si non acquisita, sed acquirenda concupiscit? Quis sit diuitiarum modus, quæris? Primo, habere quod necesse est: secundò, quod satis est. Nulli potest secura vita contingere, qui de producendâ nimis cogitat. Nullum bonum iuuat habentem, nisi ad cuius amissionem præparatus est animus. Magnæ diuitiæ sunt, lege naturæ composita paupertas. Lex autem naturæ, scis quos terminos nobis statuit? Non esurire, non sitire, non algere. Vti famem sitimque depellas, non est necesse maria tentare, nec castra sequi. Parabile est quod natura desiderat, & citò apponitur. Ad superuacua sudatur. Illa sunt quæ togam terunt, quæ nos senescere cogunt, quæ in alicna littora impingunt. Ad manum est, quod satis est. Si cui sua non videntur amplissima, licet totius mundi dominus sit, miser est. Miser est, qui se beatissimum non iudicat, licet toti mundo imperet. Non est beatus, qui se id non putat esse. Nihil habemus, quod cum magno emolumento insidiantis eripi possit. Quamminimum in corpore tuo sit spoliolum. Nemo ad humanum sanguinem venit, propter ipsum, vel admodum pauci. Nudum latro transmittit: etiam in obsessâ viâ pauperi pax est. Is maximè diuitiis fruitur, qui minimè indiget. Si ad naturam viues, numquam eris pauper: si ad opinionem, numquam diues. Exiguum natura desiderat, immensum opinio. Si congeratur in te quidquid multi locupletes possederunt, si ultra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouchar, auro tegat, purpurâ vestiât, eò deliciarum opumque perducât, vt terram marmoribus abscondas, non tantùm liceat habere, sed calcare diuitias: accedent statûx & picturæ, & quidquid ars vlla luxuriæ auro & argento elaborauit: maiora cupere ab his disces. Desideria naturalia, finita sunt: ex falsâ opinione nascuntia, vbi desinant, non habent. nullus enim terminus falso est. Veritati aliquid extremum est: error immensus est. Retrahe te ergo à vanis, & cum voles scire, an naturalem, an vanam habeas cupiditatem, considera num alicubi consistat. Si longè progresso semper aliquid longiùs restat, scito id naturale non esse. Paupertas expedita, secura est. Cum classicum cecinit, scit non se peti: cum aliquo conclamatum est, quomodo exeat, non quid efferat, quærit. At cum nauigandum est, non strepitu portus, non vnus comitatu inquieta sunt littora. Non circumstat illum turba hominum, ad quos pascendos transmarinatum regionum optanda est fertilitas. Facile est pascere paucos ventres, & benè institutos, & nihil aliud desiderantes, quàm impleri. Paruo famæ constat, magno fastidium. Paupertas contenta est desiderijs instantibus satisfacere. Sanus diues est, qui licet habeat diuitias, eas tamen vt fugientes habet. Quid ergo est, quare recuses eam contubernalem, cuius mores sanus diues imitatur? Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Non potest studium salutare fieri sine frugalitatis curâ. Frugalitas, paupertas voluntaria est. Perpeffi sunt multotiens exercitus inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem. Et hæc omnia perpeffi sunt pro regno, quò magis mireris, alieno. Dubitabit aliquis ferre paupertatem, vt animum à furoribus liberet? Multis diuitias parasse, non finis miseriarum fuit, sed mutatio. Nec hoc miror. Non in rebus vitium, sed in animo ipso est. Illud quod paupertatem grauem nobis fecerat, & diuitias graues faciet.

Quem-

Quemadmodum nihil refert, vtrum agrum in lecto ligneo, an in aureo colloces: quo- A
cumque illum transtuleris, morbum suum secum transferet: sic nihil refert, vtrum aeger
animus in diuitiis an in paupertate sit: malum suum illum sequitur. Ad securitatem non
est opus fortunâ. Quod enim necessitati sat est, dabit, licet irata. Ne imparatos nos for-
tuna deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris. Securius diuites erimus, si sciemus
quàm non sit graue pauperes esse. Incipe cum paupertate habere contubernium.

Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum

Finge Deo.

Nemo alius dignus Deo est, nisi qui opes contempsit. Quare possessiones tibi non in-
terdico, sed efficere volo, vt illas intrepidè possideas. Quod vno consequeris modo, si
te etiam sine illis benè victurum speraueris, & si illas tamquam exituras adspexeris. Dis-
cedat quisquis, non te, sed aliud in te sequebatur. ob hoc vnum est amanda paupertas,
quòd à quibus ameris, ostendit. Multum est, non corrumpi diuitiarum contubernio.
Magnus ille est, qui in diuitiis pauper est. Nemo nascitur diues. Quisquis exit in lu- B
cem, iussus est pane & lacte esse contentus. Ab his initiis regna nos non capiunt. Panem
& aquam natura desiderat. Nemo ad hæc pauper est. Intra quæ si quis desiderium suum
eludit, cum ipso Ioue de felicitate contendat. Res inquieta, felicitas est, ipsa se exagitat,
mouet cerebrum, non in vno genere. Alios in cultum irritat, alios in potentiam, alios
inflat, alios mollit. Si vis scire quàm nihil mali sit in paupertate, compara inter se vul-
tum pauperis & diuitis. Sæpius pauper & fidelius ridet: nullâ sollicitudine concutitur,
in alto est. Cura velut nubes leuis transit. Horum qui felices vocantur, hilaritas ficta
est: huic grauis & suprema superbia, licet non palàm, tristitia est: eò quidem grauior,
quòd interdum non licet palàm esse miseros, sed inter ærumnas cor ipsum exedentes, ne-
cesse est agere felicem. Abstrahunt à recto diuitiæ, honores, potentia, & cetera: quæ opi-
nionem hominum cara sunt, pretio suo vilia. Nescimus æstimare res, de quibus non cum
famâ, sed cum rerum naturâ deliberandum est. Nihil habent ista magnificum, quod
mentes nostras in se trahat, præter hoc quòd mirari illa consueuimus. Non enim quia C
concupiscenda sunt, laudantur: sed quia concupiscuntur. Hanc præcedentem causam
habent diuitiæ. Mutant animos, superbiam & arrogantiam pariunt, inuidiam trahunt,
eò vsque mentem alienant, vt fama pecuniæ nos etiam nocitura delectet. Bona omni
culpâ carere decet: pura sunt, non corrumpunt animos, non sollicitant: extollunt qui-
dem animos & delectant, sed sine tumore. Quæ bona sunt, fiduciam faciunt; diuitiæ
audaciam. Quæ bona sunt, magnitudinem animi dant, diuitiæ insolentiam.

EXCERPTA ALIA.

ICET cunctorum poetarum carmina gremium tuum semper illustrent, aliquando deliberans, hoc tibi opusculum pro accidentibus casibus dirigere curavi, quod non praecedentes, sed posterius narrabunt. Vnde ergo primum incipimus? Si tibi videtur, a morte. Ab ultimo, inquis: imò à maximo. Ad hoc praecipue gens humana contremit: nec immeritò tibi videtur hoc facere. Ceteri timores habent aliquem post se locum: mors omnia abscindit. Alia nos torquent: mors omnia deuorat. Omnium quæ horremus, ad

hanc exitus spectat aliorum quæ per circuitum. Etiam qui alioqui se nihil timere iudicant, hoc timent. Quidquid aliud extimescimus, habet aut remedium, aut solatium.

B Sic ergo te forma, vt si quis tibi palàm mortem minetur, omnes terribulas eius deludas.

Morieris. Ista hominis natura est, non pœna. Morieris. Hac conditione intraui, vt exirem. Morieris. Gentium ius est, quod acceperis, reddere. Morieris. Peregrinatio est vita. Multum cum deambulaueris, domum redeundum est. Morieris. Putabam te aliquid noui dicere. Ad hoc veni, hoc ago, huc me singuli dies adducunt. Nascenti mihi natura protinus hunc posuit terminum. Quid habeo quod indigner? In hæc verba iuravi. Morieris. Stultum est timere, quod vitare non possis. Istud non effugit, etiam qui distulit. Morieris. Nec primus, nec vltimus. Multi me antecesserunt, omnes sequentur. Morieris. Hic est humani officij finis. Quis sanus exauctorari molestè tulit? Quo transit orbis, ego transibo. Ad hanc conditionem cuncta gignuntur. Quod cœpit, & desinit. Morieris. Nihil graue est, quod semel est. *Æs* alienum meum noui. Hoc quidem cum eo creditore contraxi, cui decoquere non possum. Morieris. Dij melius. Nemo hac re melius mortalibus minari potest.

C Sed decollaberis. Quid interest, vtrum cæsum moriar, an punctim? Sed sæpe ferieris, & multi in te gladij concurrent. Quid refert, quàm multa sint vulnera? Non potest amplius quàm vnum esse mortiferum.

Peregrè morieris. Vndecumque ad inferos vna via est. Peregrè morieris. Ego quod debeo, soluere paratus sum. Videat fenerator, vbi me appellet. Peregrè morieris. Nulla terra est aliena mortuo. Peregrè morieris. Non est grauior foris quam domi somnus. Peregrè morieris. Hoc est, in patriam sine viatico peruenire.

Sed iuuenis morieris. Optimum est, antequam optes, mori. Iuuenis morieris. Hoc vnum est, quod æquè ad iuuenem quàm ad senem pertinet. Non citamur ex censu, nec exigitur numerus annorum. Et adolescentes & impuberes eadem fati necessitas ducit: Optimum est mori, cum iuuat viuere. Iuuenis morieris. Quicumque ad extremum fati sui venit, senex moritur. Non enim refert quæ sit hominis ætas, sed quæ sit meta. Iuuenis morieris. Fortasse alicui malo subducit me fortuna: si nulli alij, vel senectuti. Iuuenis morieris. Non refert, quot annos habeam, sed quot acceperim. si plus viuere non possum, hæc est senectus mea.

Insepultus iacebis. Quid aliud respondeam, quàm illud Matonis?

— *Facilis iactura sepulcri.*

Si nihil sentio, non pertinet ad me iactura corporis insepulti. Si sentio, omnis sepultura tormentum est. Insepultus iacebis.

— *Cælo regitur, qui non habet vnam.*

D Quid interest, ignis me an fera consumat, an tellus omnium sepultura? Istud non sentienti superuacuum est, sentienti onus. Insepultus iacebis. At tu combustus, at tu obrutus, at tu inclusus, at tu putridus, at tu euisceratus & constrictus, at traditus lapidi, qui te paullatim edat & exsiccat. Nulla est sepultura. non sepelitur, sed proiicimur. Non sepelietis. Quid inter tutissima trepidas? Ultra pœnarum omnium terminum iste locus est. Vitæ multa debemus, morti nihil. Non defunctorum causâ, sed viuorum, in-

uenta

uenta est sepultura, ut corpora & visu, & odore foeda, amouerentur. alios terra obruit, A alios flamma consumpsit, alios lapis ossa redditurus inclusit. Non defunctis, sed nostris oculis parcimus.

Ægrotō. Venit tempus quo experimentum mei caperem. Non in mari tantum, aut in prælio vir fortis apparet. Exhibetur etiam in lectulo virtus. Ægrotō. Non potest istud toto sæculo fieri. Aut ego febrem relinquam, aut ipsa me. Semper vnà esse non possumus. Cum morbo mihi res est: aut vincetur, aut viacet.

Malè de te loquuntur homines. Sed mali. Mouerer, si de me Marcus Cato, si Lælius Sapiens, si alter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere, laudari est. Non potest vllam auctoritatem habere sententia, vbi qui damnandus est, damnat. Malè de te loquuntur. Mouerer, si iudicio hoc facerent: nunc morbo faciunt. Non de me loquuntur, sed de se. Malè de te loquuntur. Benè nesciunt loqui: faciunt, non quod mereor, sed quod solent. Quibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latent.

Exfulabis. Erras: cum omnia fecerim, patriam meam transire non possum. Omnium vna est. Extra hanc nemo proficisci potest. Exfulabis. Non patria mihi interdicitur, sed locus. In quamcumque terram venio, in meam venio. Nulla terra exsilium est, altera patria est. Non eris in patriâ. Patria est, vbi cumque benè est. Illud autem per quod benè est, in homine, non in loco est. In ipsius potestate est, quæ sit illi fortuna. Si enim sapiens est, peregrinatur: si stultus, exfulat. Exfulabis. Hoc dicis: alterius loci ciuitate donaberis.

Dolor imminet. Si exiguus est, feramus: leuis est patientia. Si grauis est, feramus: non leuis est gloria. Dolor clamorem exprimat, dum secreta non exprimat. Non potest homo par dolori esse, nec rationi dolor. Dura res est dolor: imò tu mollis. Pauci dolorem ferre potuerunt. Simus ex paucis. Imbecilles naturâ sumus. Naturam infamare nolite. illa nos fortes genuit. Fugiamus dolorem. Quid, quòd ille sequitur fugientes?

Paupertas mihi grauis est, imò tu paupertati. Non in paupertate vitium est, sed in paupere. Illa expedita est, hilaris, tuta. Pauper sum. Nescis te opinione, non re laborare. C Pauper es, quia videris. Pauper sum. Nihil deest auibus. pecora in diem viuunt. feris ad alimenta solitudo sua sufficit.

Non sum potens. Gaude, impotens non eris. Iniuriam accipere poterō. Gaude: facere non poteris. Magnam pecuniam habet. Hominem illum iudicas? arca est. Quis aërio, quis plenis oculis inuidet? Et iste quem dominum pecuniæ existimas, loculus est. Multum habet. Vtrum avarus, an prodigus est? Si avarus, non habet: si prodigus, non habebit. Iste quem beatum credis, saepe dolet, saepe suspirat. Multi illum comitantur. Mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ. Prædam sequitur ista turba, non hominem.

Pecuniam perdidisti. Fortasse te illa perdidisset. Pecuniam perdidisti. Sed habuisti. Pecuniam perdidisti. Sed habebis inde periculi minus. Pecuniam perdidisti. O te felicem, si cum illâ auaritiam perdidisti. Sed si manet illa apud te, es tamen vt cumque felicior, quòd tanto malo materia subducta est. Perdidisti pecuniam. & illa quidem quàm multos. D Eris nunc in viâ expeditior, domi tutior. Non habebis, sed non timebis heredem. Exoneravit te fortuna, si intelligis, & tutiore loco posuit. Damnum putas? remedium est. Desles, gemis, miserum te clamitas, quòd opibus excussus es? Tuo vitio ista tibi iactura tam tristis est. Non tam molestè ferres, si tamquam perditurus habuisses. Perdidisti pecuniam, nempe quam vt tu haberes, alius antè perdidit.

Oculos perdidisti. Habet & nox suas voluptates. Oculos perdidisti. Quàm multis cupiditatibus via incisa est. quàm multis rebus carebis, quas ne videres, vel eruendi erant. Non intelligis partem innocentiae esse cæcitatem. Huic oculi adulterium monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat, huic urbem, & mala omnia. Certè irritamenta sunt vitiorum ducesque scelerum.

Amisi liberos. Stultus es, qui desleas mortem mortalium. Quid istud aut nouum, aut mirum est? Quàm rara est sine isto casu domus. Quid si infelicem voces arborem, quòd

A quòd stante ipsâ cadunt poma? Et hic tuus fructus est. Nemo extra ictum vulneris positus est. Ducuntur ex plebeia domo immatura funera, ducuntur & ex regia. Non est idem ordo fati, qui & atatis. Non quomodo quisque venit, emittitur. Quid tamen est quod indigneris? Quid contra expectationem tuam euenit? Periere perituri. Sed ego illos superstites optabam. Verum hoc nemo tibi promiserat. Perierunt liberi mei. Habebant illi cuius essent magis quam tui: apud te precario morabantur. Educandos tibi fortuna mandauerat. recepit illos, non abstulit.

Naufragium feci. Cogita non quid perdidideris, sed quòd euaseris. Nudus exij. Sed existi. Omnia perdidisti. Sed perire potuisti vnâ cum omnibus.

In latrones incidi. Sed alius in accusatores, alius in fures, alius in fraudatores. Plena est insidiis via. Noli conqueri quòd incideris: gaude quòd euaseris. Inimicos graues habeo. Quomodo aduersus feras munimenta conquiris, quomodo aduersus serpentes: sic aduersus inimicos auxilia circumspice, quibus illos aut arceas, aut compescas, aut quod optimum est, places. Inimicos habeo. Illud est peius, quòd amicos non habes.

Amicum perdidisti. Iam enim te habuisse certum est? Amicum perdidisti. Alium quære: & ibi cum quæras, vbi inuenire possis. Quære inter liberales artes, inter honesta & recta officia, quære in laboribus. Ad mensam ista res non queritur. quære aliquem frangi. Perdidisti amicum. Fortem animum habe, si vnum: erubescere, si vnicum. quid tu in tantâ tempestate ad vnâ anchoram stibas?

Vxorem bonam amisisti. Vtrum inueneras bonam, an feceras? Si inueneras, habere adhuc te posse ex hoc intelligas licet, quòd habuisti. Si feceras, benè spera. Res periit: saluus est artifex. Amisisti vxorem bonam. Quid in illâ probabas? Pudicitiam? Quàm multæ diu custoditam perdidere? Decus? Quàm multæ inter probatas matronalis ordinis, esse cœperunt postea inter exempla mutatarum? Delectabat te fides eius? Quàm multas ex optimis coniugibus pessimas videmus, ex diligentissimis solutissimas? Omnium quidem imperitorum animus, maximè tamen muliebris, in lubrico est. Si bonam vxorem habuisti, non potes affirmare in illo eam permansuram fuisse proposito. Nihil tam mobile quam feminarum voluntas, nihil tam vagum. Nouimus veterum matrimoniorum repudia, & feodiore diuortio, malè coherentium rixas. Quàm multæ quos in adolescentiâ amauerunt, in communi reliquere senectute? quoties anile diuortium risimus: quàm multarum notus amor odio notiore mutatus est? Sed hæc & fuit bona, & fuisset, si vixisset. Mors effecit, vt affirmare id sine periculo possis. Bonam vxorem amisisti. Inuenies, si nihil quæris, nisi bonam. Tu modò ne imagines, proauosque respexeris, nec patrimonium, cui iam ipsa nobilitas cessit. Ista diu cum formâ non repugnabunt. Facilius reges animum, nullâ vanitate tumentem. Non multum abest à contemptu viri, quæ se nimis suspicit. Duc benè institutam, nec maternis inquinatam vitiis. non cuius auriculis vtriusque bina patrimonia dependeant. non quam margaritæ suffocent, cui minus sit in dote quam in veste: quam in patente sellâ circumlatam per urbem populus ab omni parte æquè vt maritus inspexerit: cuius sarcinis domus sit angusta. Hanc faciliè ad tuos mores rediges, quam nondum corruperunt publici. Vxorem bonam amisisti. Non erubescis flere, & intolerabilem vocare iacturam? Hoc vnum deest, vtrum illam luceas, an non. Cùm maritum te cogitaueris, cogita & virum. Amisisti vxorem bonam. Soror bona non potest recuperari, nec mater. Vxor aduentitium bonum est: non est inter illa, quæ semel vnicuique contingunt. Amisisti vxorem bonam. Multos tibi numerare possum, quibus bonam vxorem lugentibus successit melior.

Mors, exilium, luctus, dolor, non sunt supplicia, sed tributa viuendi. Neminem illæsum fata transmittunt. Felix est, non qui aliis videtur, sed qui sibi.

Hæc EXCERPTA libenter omissem. Seneca enim non esse, vel cæco perspicuum est. Sed veritus sum, nequis ea, cuiusmodi sunt, sublata quereretur. Et in eis tamen multa ex veteri libro emendauimus.

COM-

COMMISSA VEL OMISSA.

NAM homines sumus, & labi, & cacutire faciles; denique neque semper intenti, & unius illius cura. Ego scio, & alius vix credat, quàm saepe hac scriptio interpellata sit valetudine, occupatione, scriptione aliâ. Quid verba facio? culpas meas siue operarum, tum & omissiones paucas apponam: omnes què possim? & ad tam uberem scriptorem semper erit, quod ego aut alius dicat. Adrem.

PAG. 17. lin. 14. in Notis. post verba, sub singulis villicis. adde: Faciunt hinc illa ex Controu. v. lib. v. Arata quondam populis rura, singulorum ergastulorum sunt: latiusque nunc villici, quàm Reges imperant.

PAG. 53. lin. 24. in Not. post verba, & quidem maxima esset. adde: In Controuersâ v. libri 11. Veniunt in domum crudelissimi carnifices, in quorum vultibus erant tormenta.

PAG. 86. Post Notam 199. hanc inferere: AD DVOS FORTVNA REDEGIT.] Narratuncula haud satis fida vel apta. Nam dictum matris ad Gracchos duos, Tiberium & Caium, iam amissos respicit: atquin ij duo & soror una, è duodecim supersuerant: & quomodo ergo nunc quoque ad duos redacta? Examina, & Plutarchum in Gracchis adi.

PAG. 168. Post Notam 337. inferere: SOLONEM.] Qui ipse de se:

Εργα δὲ κωπὸν ἐρεῖς νῦν μοι φίλα, καὶ Διονύσιος:
Et Bacchi & Veneris sunt nunc mihi munia cordi.

PAG. 173. lin. 3. in Notis: Manuduct. III. Dif. fert. III. Corrigere, Dissert. XI.

PAG. 175. in Notâ 59. rescribere: SALVA SVNT.] Valeat, suâ vi se inuentur & seruant: si recta. Non displicebit repeti verbum, virtute suâ saluâ, salua sunt.

PAG. 192. in Textu, lin. 2. Quamdiu mori passus (non) est? Negatio delenda, & hoc Nota nostra ostendit.

PAG. 297. in Notâ 101. scribe & adde: IRRITET.] Apud Senecam patrem Controu. VII. libri II. Erratis iudices, si non maritum ad sollicitandam matronam putatis irritamentum. Nam adulter irritatur &c.

PAG. 300. in Notâ 141. eo praesertim tractu? adde: Potuit & Sociali bello euenisse, ex Flori III. cap. XVIII.

PAG. 301. Notâ 149. post verba, perduellium Marfi, adde: & iste Vectius inter duces Appiano atque alius.

PAG. 374. post Notam 101. inferere: VT MATRONÆ.] Talis apud patrem Senecam sensus, Controu. VII. libri I. Ut adultera tenui veste perspicua sit: & nihil in corpore vxoris suæ plus maritus, quàm quilibet alienus agnouerit.

PAG. 487. in Notâ 14. Nam perferdere vix conuenit. Scribe, Perferdere.

PAG. 626. in Textu lin. 24. utique alium. Aliud alio die. Malè voces repetitæ, & scribe. utique aliud alio die.

PAG. 670. in Notâ 11. adde post, Plinium lib. XV. cap. XIII. Denique apud Senecam patrem, Controu. v. lib. v. Alunt in summis culminibus mentita nemora, & nauigabilium piscinarum freta.

SATIS nunc ista. erit qui è libris melioribus aliqua fortasse suggerat: quod velim, sed non insultare nobis, & Fortuna hoc beneficium, non ingenij laudem scire.